

SAM

A parton állva néztük az izmos folyót. Ahogy a víztömegek hömpölyögtek, itt-ott örvényeket képeztek, és magukkal ragadták, ami a sodrukba került. Ágakat, egy gumiabroncs maradványait, papírzacsókat, kartont.

El kell szédülni ettől a mozgástól. Sam egy követ hajított a folyóba; az két felpattanás után alámerült. Aztán még egyet.

Úgy láttam, mintha reszketnének az égerfák a parton.

„Áradáskor nem állhatnánk itt”, mondta Sam. „Nemsokára meg is jön.”

Nedves homok, cserjék, fák. Nehezen másztuk meg a rézsút. Föntről, az útról másmilyen volt a látvány. Angolnászürkén áramlott széles medrében a folyó; sebességéről csak egypár világosabb villanás árulkodott.

Valaha valahol létezett a Prut. Ama messzi Moldáviában, ahonnan Sam apja származott. Samnek azonban nem voltak emlékei az apjáról, és a Prutot is csak a Goldmann-féle világatlaszból ismerte.

Ezzel együtt bármely folyó láttán az a számára ismeretlen jutott az eszébe.

„Gólyákat hiába keresnél itt”, mondtam nem éppen odaillően.

„Hiányoltam volna a gólyákat?”

Szinte láttam, ahogy a helyére tol a fejében egy reteszt.

Szerencsés pillanatokban gyerekjáték volt a zadagórai csodarabbira, Rose Ausländerre vagy a Prut-parti fűzfákra terelni a szót, ma azonban nem volt ilyen szerencsés pillanat.

Csak néztünk. Ahogyan fluoreszkálva tovasietett a folyó; csóva nélkül, de hektikus fecskékkel. Majd egy idő után elfordultunk a látványtól.

Az autóban Sam egyfolytában beszélt, mintha saját magát torkolta volna le a beszédével. „Mondd csak, hogy is van ez, ezzel a zöld bolygóval? Rövid az út a kétségbeeséstől a közönyig. Minél több könyv íródik a világban, annál tanácstalanabb vagyok. Talán az állatokat kéne megkérdeznünk.” És egy varjúra mutatott, amelynek valamilyen falat volt a csőrében.

Szerette az állatokat. Ha rajta múlt volna, befogadott volna vagy egy tucát gazdátlan kutyát, hogy véget vessen a nyomorúságuknak. Várnak, te kinyitod az ajtót, beengeded őket, és enni adsz nekik, meg otthont – megbíznak benned. Ha megtettél előbb valami ilyesmit, akkor, legyen, olvashatod a Kantodat meg a Derridádat. Csak semmi intellektuális fontoskodás.

De hát ott voltak a lakáskörülmények, a bérbeadók, a féltett női környezet, a munkakötelezettségek, és ezek mind a kutyamentés ellen voltak. Az ember a gyakorlatban alatta marad saját nemes szándékainak; ez van.

Szemkápáztató fény dőlt be a szélvédőn át.

„Fény, hang; most már csak a kenyér hiányzik”, mondta Sam. Célba vettem a kocsival egy vendéglőt. Épp időben; felhők gyűltek fölénk, kötelékben és gyorsan. A szélcsend figyelmeztető jeléből vihar kerekedett. Amíg a levesünket kanalaztuk, Sam szünet nélkül mormogott: „Most megduzzad. Most megduzzad; de még hogy megduzzad!” A vágató folyam.

Gyerekkorában egyszer majdnem vízbe fulladt. Egy hegyi patakba. Egy nagyobb fiú mentette ki. „Mama minden évben küldött ajándékot a születésnapjára; egyszer sem feledkezett meg róla. Ahogyan Szent Antalról, a kedvenc szentjéről sem feledkezett el soha; róla minden csodát el tudott hinni.”

Mi mindent meg nem tesz az ember, ha csak egy fia van. És csak egy mamája.

Sam úgy beszélt róla, mintha a barátnőjéről beszélne: büszkén, csodálattal, egyszersmind gyöngéden s némi iróniával. Naponta értekeztek telefonon. Sam tudta, mit visel épp az anyja, mit főz, mivel gyötri éppen magát, hová utazik. „Így van ez, amikor egy asszony egyedül él. Valakire rá kell bízni magát; ez a minimum.”

Az ablaknál ültem; odakint erősen hajladoztak a fák a szélben. Sam úgy rágta a kenyeret, mintha a világvége ellen akarná felvértezni magát.

„Anyámnak kedves és rettenetes szeme van, de ez más lapra tartozik.”

Hogy állnék vajon ez elé a tekintet elé?

Milyen lenne Sam tekintete, ha az anyja tekintete elé állnék?

Nehéz kérdés.

Képzeletben lefestettem magamnak a csecsemőt a kiságyában, gyertyák, amulettek és játékszerek gyűrűjében. Minden fölött egy leheletnyi szomorúság lebegett.

Sam integetni kezdett az arcom előtt. „Hahó, merre jársz? What’s wrong?”

„Talán kéne egy kicsit beszélünk a tervezett projektünkről”, mondtam kitérően.

Azon agyaltunk, hogy el kéne mennünk együtt Boszniába interjúkat készíteni a kultúra területén aktív figurákkal „a helyzetről”. A politikai légkörről, a munkafeltételekről, a médiák helyzetéről és hasonlókról. Ideális esetben valamelyik rádiócsatornának, de egyelőre még minden képlékeny és bizonytalan volt.

„Minden a kapcsolatokon múlik”, mondta Sam. „És nem elég csak Szarajevóba.”

„Szóval úgy gondolod, el kell mennünk Višegradra, Tuzlába, Travnikba, all of it?”

„Pontosan.”

Gyorsan előhívni a sírjából Ivo Andrićot, és mikrofonnal fölszerelve elküldeni mint vándortudósítót, hogy járja be az országot; ez villant át az agyamon. Az eredmény: hátborzongató. Csak a ferencesek őrizték meg a nyugalmukat.

„Felhívom Milicát, Abdullahot és Semezdint és Draganát... És André a francia kultúrintézetből.”

„Helyes; tedd azt.”

Odakint az özönvíz. Alig látni valamit. Jó, hogy épp nem a folyónál vagyunk.

Sam ismerte Davidet; Daviddól jött az ötlet. Ugyan alig vannak már zsidók Szarajevóban, de egészen mégsem lehet átengedni a terepet a vahhabitáknak; ez szintiszta kultúrapusztítás lenne a szaúdi olajbevételekből. Amikor pedig virágzó kulturális életünk volt egykor, ah.

Szóval menjünk. A Milickához, a Drinához. A Prutot nem tudják ugyan pótolni, de mit tegyünk.

„Figyelj csak”, mondta Sam, „ködfátylat látok a hajadon, a szádon és a szemedben.”

„Elborította az agyadat a pára?”

Furcsa ez a kölcsönös ráérzés köztünk, amely hirtelen abszolút egy hullámhosszon levésbe tud átcsapni. Csak azt nem tudta egyikünk sem, mikor és miért is. Testvérek módjára nevtünk, testvérek módjára civakodtunk. És testvérek módjára tartottunk távolságot. Ebben a szakadó esőben egyikünknek sem jutott volna eszébe elindulni.

Később, az autóban elmeséltem Samnek, hogy egyszer egy telemarketinges fazonnak, aki rám akart szólni valamit, azt mondtam a telefonba, hogy nem érdekel, egyébként pedig éppen forralok valamit a tűzhelyen, mire ő: Bennem meg a düh forr!

„Nem hagyjuk, hogy az ilyen fickók elrontsák a kedvünket”, horkant föl Sam, „mindig csak egyenesen és határozottan: Nem, nyet!”

A lakásában kötöttünk ki. Először a fényképre esett a pillantásom. Nina képére, akivel évekig együtt voltak. Gyermektelenül, mert Nina maga is gyerek volt. Leplezetlenül bámultam; tudtam, hogy nekem szabad.

„Ezek a szép orosz szavak: *ljublju, obnyimáju, celuju...* Mind, mind hiába”, hallatszott Sam hangja a konyhából. Keserűen csengett.

Teát ittunk. Meglepően világos volt az esti égbolt.

„A nyírfaágakkal integet neked.” A fára mutattam a kertben, aztán Nina portréjára. Nem jutott más eszembe a dologról. Most nem.

Sam: „Maga volt a született jókedv.”

Élet sejlett át ezen a mondaton. S valamiképp további mondatokat, bekezdéseket, fejezeteket ígért.

És?

„Sosem tudtam fölérni hozzá. Képtelen voltam úgy fújni ki a levegőt szájon és orron át, mint ő, napjában ötször tüzet fogni, egy sereg nagynénivel bájologni. Hozzá képest én egy kicsinyes alak voltam. Változatosságot követelt az élettől; minden napnak egyszerinek és megismételhetetlennek, ünnepnek kellett lennie. Igaza volt. De munka mellett mindezt hogyan? Elvégre a boldogság nem tervezhető. Vesd bele magad a dolgok sűrűjébe, vagy maradj kívül. A teljességnél kevesebbel nem érte be.”

Szintiszta Nina. (*La Belle Dame sans merci.*)

És a legkevésbé sem én.

A teának füstös íze volt.

Egyszer láttam V alakban repülő darvakat, és hallottam őket panaszosan rikoltozni. Sam a maga módján panaszkodott. Engem meg elfogott a félelem, hogy valamiképp kisiklik előlem.

„Nincs értelme már ezen rágódni. Ami volt, elmúlt. De újra meg újra szembesülök az elégtelenségemmel. Az előbb, amikor ott álltunk a folyónál, ennél az izmos, féktelen folyónál, eszembe jutott, hányszor mondtam nemet igen helyett.”

„Mutass fényképeket Nináról!”

Nem akart. Hirtelen fáradtnak érezte magát, és félig viccesen azt mondta, a „tőről metszett migránsoknak” kötelességük mindenki másnál rendezebbnnek lenni.

Rendezebbnnek?

Még szép. Csak semmi fakszni, különcködés; olvadjon csak szépen bele az életvilágod a többségébe.

Vagy úgy.

Nem volt kedvemre való a hangulata, de maradtam. Elraktam az asztalról a teáspoharakat, és főztem egy gombás rizottót. „Húgocskám”, mondta Sam, „nem okozol csalódást.” Amíg én főztem, ő fölhívta az anyját.

„Minden rendben?”, érdeklődtem.

„Fejfájásra panaszkodik. Van egyébként egy rossz emlékű orosz szó, az *uzsásznó*. Már majdnem el is felejtettem. Ami ijesztő, kevésbé marad meg az emlékezetben, szerintem.”

Közben jött még egy felhőszakadás. Zaja elvegyült Cesária Évora hangjával.

Amikor elindultam, láttam a félholdat a nyírfaágak között. Sam búcsúzóul utánam integetett.

Lapozni – mit jelent ez, és hogyan tehető meg az életben? Kiszállni, elmenni, semmi másban nem reménykedni, mint a saját döntésünk helyességében. Vagy titokban talán mégis reménykedni valamilyen Gondviselésben, „kegyelmi pillanatban”. Samnek volt adottsága ehhez, nekem nem. Őt legföljebb az gátolta, hogy tekintettel volt a mamájára, én viszont félttem fölégetni magam mögött a hidakat. Szakítás a múlttal – slussz. Hát nem. Nekem kellett a prologus: győzködd csak magadat alaposan, a többieket is készítsd föl arra, ami jön; utána kezdődhet az előadás. Természetesen rögzített szövegkönyv alapján, saját rendezésben. Éljen a tervezhetőség!

Samnek nem okozott volna nehézséget elrugaszkodni a biztos talajról és rábíznia magát a véletlenre. Neki nem. Odafent örködik a Mama, őfölte egy felettes atya (hiszek hitetlenül Istenben); ő majd ítélkezik. De: nem szegülni szembe a Mama akaratával. Tilos az önkényes ugrabugrálás. Ha mégoly könnyű lenne is az ugrás egy gyökértelennek. Engem a helyek láncoltak magukhoz. Hogy csak úgy taláломra fölkerelkedjem: kisebbfajta rémálom. Annál inkább csodáltam a kalandorokat, akiknek ez ment. És akikre azután hetedhét határon túl ott várt életük felfedezése. Újrakezdés, barátok. Koreában a Naksansa kolostorban, az Aleut-szigeteken vagy mindjárt itt szemben, Patmoszon. Üresen áll egy házikó.

Mész és rátalálsz valamire. Talán. Vagy vársz, hiszen az élet maga is lapoz. Nina nincs többé. Vajon más ember lett volna mellette Sam?

Lenne, ha, amennyiben, adott esetben. Jobb Nina telt ajkára és dús szemöldökére gondolni. A haszontalanságok csak elfárasztanak.

Álomtalanul aludtam. Még a folyó sem jelent meg.

Amikor hónapokkal később tényleg ott voltunk Szarajevóban, a Miljacka inkább zavaros csermelyre hasonlított, mint tekintélyes folyamra. Sam csalódottan vállat vont. Megszokásból a vízbe hajított néhány követ. Párszor fölugrottak, és annyi. Sápadtan sütött a nap.

Hirtelen három szürke kóbor kutya vette körül Samet. Szemeteskuka és hulladék volt éppen elég, de ők őt keresték. Tapsoltam; a kutyák reszkettek. Nálam volt a táskám, benne egy darab spárga, de csont semmi. Kotródjatok! Három nagy, erős állat. Sam szerette a kutyákat, és nem értette a dolgot. Végre itt vagyok, ti meg elálljátok az utamat. Mit jelentsen ez? Mintha csak megértették volna, lassan odébb somfordáltak, egyik a másik után. Leszaladtak a parti töltés alá. Mintha mozdulatlaná merevedett volna a szemünk a szemhéjak mögött.

„Jól kezdődik”, tört ki Samból. Majd pár lépés után a romossá lőtt nemzeti könyvtárat megpillantva: „A szívem szakad meg.”

Szó se róla; nem voltunk fölkészülve.

Fölkészületlenül másztuk meg Alifakovac sírokkal borított domboldalát. Végtelen fehér temető: sírkő sírkő hátán. Itt nyugszanak a muszlim háborús áldozatok (vértanúk). Sok sírnál imádkoztak. A földet érintette az imádkozók homloka.

Némán álltunk, úgy néztünk le a halottaknak ebből a birodalmából a tetőkre, minaretekre, tornyokra, kéményekre és antennákra. Mint egy játék- város feküdt Szarajevó a lábunk előtt; valahonnan messziről idehallatszott az utcai forgalom zaja.

Megérintettem egy kis turbánban végződő szélét. Sam a kezemre tette a kezét.

Átkozott sors, amely újra meg újra föltéti velünk a kérdést, hogy kik vagyunk és miért pont ott vagyunk, ahol. „Meghalt 1994. január 17-én – azóta minden nap halott.” Vakított a fehérség. Sehol egy fa, egy bokor, még virágok sem. Csak kő, kő mindenütt; egyetlen kőerdő.

Egy régi kockakövekkel borított, meredek utcán leereszkedtünk a dombról. Útközben találkoztunk egy fiatal apácával, két, hatalmas iskolatáskát cipelő kislánnyal, egy göndör kiskölyökkel, aki egy labdát dobált a magasba, egy overallos férfival, egy bevásárlószatyros lefátyolozott asszonnyal – és a legkülönbözőbb színű macskákkal.

A bazárnegyedben juhsajtos bureket ettünk, és török kávét ittunk. Egy leheletnyi Kelet lengte át a bódékat. Az egykori karavánszeráj megőrizte eredeti alaprajzát; az árnyas négyszögben, úgy tűnt, rendben van a világ. Egy szőnyegkereskedő felhívta Sam figyelmét Spinoza jelentőségére; szóhoz sem jutottunk az elképedéstől. Ugyanettől a kereskedőtől megtudtuk, hogy Szarajevóban május 17-ére érik meg a cseresznye.

A háborúról nem könnyen eredt meg a szavuk. Az egyik teaház tulajdonosnője (fehér fejkendő, világos ruha) elmesélte, hogyan terelte be annak

idején a gyerekeit: Gyerünk, befelé a házba; odakint potyognak a gránátok. Volt, akit vízhordás közben lepett meg vagy az utcán való átkeléskor vagy épp a piacon. Szüntelenül akcióban voltak az orvlövészek. Egy bőrkereskedő szerint: „A szarajevói katonák azelőtt vadászok voltak. Nyulakat öldös-tek – és hazamentek. Fölmentek a hegyre – és tüzeltek ránk.”

Sam behúzott egy csöndes mecsetudvarba – rózsák, a nyolcszögletű régi mosókút, egy pár gazdátlan fapapucs.

„Ma este értük fogjuk szeretni egymást.” Sam egy verset dúdolt. Kinek a versét?

Gyorsabban hatolt belénk Szarajevó sebzettsége, mint ahogy valaha gondoltuk volna. Nem védett ellene semmilyen rózsafüzér, sem a Bég-mecset fenséges nyugalma.

David sem javított a helyzeten. Elvitt magával a zsidó temetőbe, és elmondta, hogy a csetnikek innen föntről lőtték a várost. Egyenesen lefelé; mindent és mindenkit eltaláltak, akit csak akartak. Ahogy Sarajlicnál olvasuk: Milošević katonái sem azt nem tudják, kinek a sírköve mögött állították föl a gépfegyverüket, sem azt, hogy kit találtak el éppen. „Egyszerűen minden megölt városlakóért, legyen az akár az ambulancia orvosa, akár vilamosvezető, száz-száz német márkát kapnak.”

Sarajlic?

Igen, az Izet; már nem él, de az beleváló fickó volt. „Persze nehéz a pincében, míg a fejed fölött gránátok röpködnek, verseket írni. Ennél csak egy nehezebb: nem írni meg azokat a verseket!”

David túlélte a háborút, újságoknak írt, benne volt a zsidó hitközség elnökségében. Most az esőzések után jócskán felduzzadni képes Miljacka partján a tudásról és a nemtudásról elmélkedett. „Veszélyesek a túl sokat tudók”, intett, „a vahabitáknak ez a lehengerlő habitusa agresszív, csak a maga álláspontjának ad teret, és minden bizonytalan embert behálóz.” Hittérítő hadjárat, teljes egészében szaúdi pénzekből.

Sam szinte gyöngéden kérdezte, hogy hol mennek szelídebben a dolgok. „Nálunk. Csak nekünk pénzünk nincs.”

Anyagi gondokról panaszkodott Milica, Dragana, Semezdin és Abdullah is. „Százharminc euró havonta; hogy lehet ebből megélni?! És ez a bezártság; még Horvátországba is vízum kell! Szegényház vagyunk, kilátások nélkül.”

André nem mondott ellen, jóllehet az ő kultúrintézete legjobb igyekezete szerint osztotta szét a Párizsból kapott pénzeket.

A *Buy Books* kávézójában ültünk, rádiósokkal, művészekkel, írókkal beszélgettünk. Panaszkodtak, ittak és mértéktelenül dohányoztak. Ha tökré-szeg vagy, azt hiszed, csak álmodod mindezt.

Asztaltársaink követelései: 1. Távozzanak a korrupt politikusok! Megszüntetni minden összefonódást! 2. Szabad választásokat, szabad médiát. 3. Tilos firtatni a nemzeti és a vallási hovatartozást. Elég a csőlátásból! 4. Lehetőséget szabadon utazni! 5. Csatlakozás a nemzetközi hálózatokhoz (kulturális projektek). 6. Koordinált (állami) kultúratámogatást. Méltányos és igazságos támogatási rendszert. 7. Valamennyi érdekelt felelőségteljes bevonását (támogatók, alkotók, kultúrmunkások).

A *jugo* szót szeretettel, megfontoltan és nyomatékkal mondták ki.

David Izetet idézte, aki szerint a hétfőről hétfőn kell beszélni; kedden már késő lehet.

„Nyilván”, helyeselt a kör, „hát hiszen ha rajtunk múlna!”

„És akkor most mit tegyünk?”

„Írd meg, milyen rohadt szarul élünk itt”, mondta Milica. „De előbb nézd meg a filmjeinket, és a színházban is megy néhány fontos darab.”

Nem vonzott a mozi. Néztük az embereket, ahogyan sétálnak az utcán; laza eleganciával. Čevapčiči-szag mindenütt. Egy gyorsbüfé-bódénál elvertük az éhünket. Azután célba vettük a folyót. A Miljacka szürkén-jelentéktelenül folyt tova; hidak alatt, nyárfáktól szegélyezetten.

Sokáig néztük a vizet.

Sam, váratlanul: „Képzeld el, hogy végigmegyünk a városon, és minden járókelőtől megkérdezzük: Te öltél?”

Nem jó ötlet, akartam mondani, de hallgattam. Intenzív ritmusú zene hallatszott ki az egyik lokálból. Egy fekete pulóvert viselő fiatal nő lépett oda hozzánk, és végigmérte Samet. Sam megrázta a fejét, mire a nő szó nélkül eltűnt.

Műanyag palackokat, zacskókat, hulladékot sodort a folyó. Kései madarak csapongtak a bokrok között.

„Félsz a haláltól?”

„Nem.”

Megszólalt a táskámban a telefon. Nem vettem föl.

Ébrenlét és álom között töltöttük az éjszakát. A temetők, a golyónyomok és a Miljacka zúgása nem hagyott aludni. De Milica, Dragana, Semezdin, David hangja sem, és a bölcs szőnyegkereskedőé, aki korábban talán egyetemre járt.

„Ötletelés, merre lehetne elindulni”, mondta Sam. S kicsivel később: „Emlékszel a félkarú emberre a virágboltból?” „Ma este értük fogjuk szeretni egymást”, leheltem az arcába.

Feküdni, gondolkodni, fantáziálni, elfáradni. Láttuk a sziluettünket, a hűtő zümmögött. Megfogadtam, hogy másnap azon a piacon vásárolok be, ahová becsapott a gránát. S azt kérdeztem magamban, vajon hová rejtőztek a válogatás nélkül bujálkodó szarajevói éjszakák.

Sam nálam hamarabb aludt el, félig nyitott szájjal. Az időnek nem volt már pontos mértéke.

Reggel esett, ködfátyol takarta a hegyeket.

Samen az én pulóverem volt, körtepálinkára támadt kedve. Nekem semmire. Megnéztünk egy fotókiállítást (Szarajevó a háború előtt és után); világvégi csend áradt a romokból. A piacon vettem három almát meg egy bevásárlószatyrot. Ahol a gránáttölcsér tátongott, sebvörös gumival öntötték ki az aszfaltot.

Vártunk valamire. Arra, hogy valaki magával vigyen valamelyik szerkesztőségbe és kifaggasson? Hogy egy gyerek rajzoljon nekünk egy teknősbékát, vagy hogy felduzzadjon a lomha Miljacka? Egy fejkendő fiatal nő hozzám lépve ajánlkozott, hogy bevezet az iszlám tanaiba. Megköszöntem, és belekaroltam Sambe.

Kószáltunk a szűk utcákban, és utaztunk trolival. Találkoztunk egy öregemberrel, akinek peremmorzsás volt a szakálla, és világos ruhás, csicseregő diáklányokkal a medreszéből. Láttunk Coca-Cola-reklámokat, és hallottuk a müezzin énekét. „Mint egy film”, mondta Sam. „Van benne vezérmotívum?”

Szeretnivaló volt. Sebezhető, figyelmes, kiszolgáltató. Semmit nem cipelt maga előtt, sem pajzsot, sem jó tanácsot. Egyetértett Izettel: Nem tudjuk, miért, semmiről nem tudjuk, miért. Ez volt a mi bluesunk.

Esténként rántottát ettünk Davidnél, meg hagymát, babot és húsgolyócskákat. Régi építésű lakás Marindvor városrészben, recsegő fapadló. „Itt tudnék élni”, mondta Sam. „Ne siesd el”, intette David. „Itt azt sem tudod, melyik kofferben vagy pincében vannak a papírjaid.”

Jókedvűek voltunk. Mint a jó barátok, akik élvezik az együttlétet. „Jövőre Szarajevóban!”, koccintottunk búcsúzáskor. Csak kifelé menet fedeztem föl a könyvszekrényen a hétkarú gyertyatartót.

Tuzlába sem, Travnikba sem; nem futotta az időből. Még a Drinán átvezető višegradhi hídra sem. Szarajevó, exkluzív. És százegy történet. Rövid idő alatt sokáig voltunk távol.

Sam megváltozott. Mindenféle semmiségen fölizgatta magát; „pont azért, mert semmiségek”. Valami újabb hülyeség? Kikértem magamnak ezt a hangot. Neveket gyűjtött össze: ismerősökét, ismerősök ismerőseiét és ismerősök ismerőseinek ismerőseiét. Szarajevó „kulturális hálózata”. És mi célból? Egy nap azzal az ötlettel rukkolt ki, hogy alapítsunk folyóiratot. „Az lenne a legfontosabb, hogy ők, a helyiek beszálljanak. Írjanak a flörtjeikről, a szenvedéseikről, az esőről. És hogy közünk van hozzájuk. Hiszen az ő példájuk mutatja meg nekünk, hogy lehet kijönni a szarból, a melankolikus corridából.”

Hallgattam, amit mond. „Beszállsz?”, kérdezte.

Meglátjuk, akartam mondani. Inkább várjunk még egy kicsit. Túlságosan beletemetkeztünk a könyvekbe. El a nyomtatott betűktől, ki a Drinához, ahol érezni a fájdalmat. De bólintottam. És Sam visszabólintott.

Megnőtt ez a mi izmos folyónk. Vízömegben, sebességben egyaránt. Fönt, a töltés tetején állva (kedves helyeink egyike volt) néztük a zavaros hullámait. Állandó mozgásban volt, nem hagyott magával packázni. Egy csapat vadkacsa repült lefelé, folyásirányban. Az egész olyan volt, mint egy dal.

Sam?

Rám nézett.

Aztán valamikor azt mondta: „A szívemen viselem a sorsukat, tudod.”

Tudtam. Csak azt nem tudtam hirtelen, mit kezdjek az iránta érzett szerelmemmel.

TATÁR SÁNDOR fordítása